

групи, пристосовано до життєвих ускладнень (групи підготовки до батьківства, групи для батьків немовлятчи дошкільнят, або групи людей, які вийшли на пенсію). Кризові групи призначені для людей, що опинилися в неочікуваній ситуації. У таких групах клієнтів навчають правильно реагувати і вирішувати складні непередбачувані життєві ситуації і відновити їхній звичний образ життя [11, с. 198-203].

Висновки. Дослідження зарубіжного досвіду надання соціальної допомоги сім'ям із дітьми дозволило зрозуміти, що як у країнах Європи і Америці сім'я виступає головним об'єктом підтримки держави. У досвіді роботи з сім'єю в зарубіжних країнах надання соціальної допомоги гарантоване як неблагополучним сім'ям, так і сім'ям, які потребують підтримки у задоволенні їхніх потреб. Серед найбільш поширених видів допомоги можна виділити такі: матеріальну (грошова і натуральна), медичну (пільгове медичне забезпечення), соціальну (підтримка прийомних сімей, неповнолітніх матерів), освітню, соціально-педагогічну (опанування батьківською роллю, навчання усвідомленому батьківству та ін.).

В Україні особливістю надання допомоги є те, що більшість спеціальних програм, які спрямовані на розвиток і підтримку сім'ї, сьогодні слабо забезпечені фінансово, аподекуди й організаційно. Проте, це не означає, що держава має відмовитись від розробки та впровадження подібних програм. По-перше, важливо вже те, що і державою, і суспільством усвідомлюється значущість підтримки сімей, включаючи молоді сім'ї. З іншого боку, ці програми (хоча й частково) усе ж виконуються, а отже, роблять свій внесок у покращення становища українських сімей, сприяють їх розвитку.

Це підтверджується тим, що в тій незначній кількості соціальних послуг сім'ям, які надаються центрами, з'являються і нові: запобігання відмовам від новонароджених дітей; профілактика бездоглядності та безпритульності, правопорушень та злочинності серед молоді; соціальні та освітні послуги для молодих сімей, сімей з дітьми тощо.

Джерела

1. Братусь І.В. Соціально-педагогічна робота з юними матерями в громаді / І.В.Братусь // Проблеми педагогічних технологій: зб. наук. праць. – Луцьк, 2004. – №3-4. – С. 72-77.
2. Буніна Л. М. Формування у молодих сімей навичок усвідомленого батьківства засобами соціально-педагогічної підтримки в Північній Ірландії: дис... канд. пед. наук : 13.00.05 – Луганськ, 2005. – 212 с.
3. Войтенкова Г.Ф. Соціальна підтримка сім'ї з дітьми в США / Г.Ф.Войтенкова, Е.В. Лебедева // Народонаселення, 2007. – №4. – С. 94-106.
4. Гулина М.А. Психологія соціальної роботи / М. А. Гулина. – СПб.: СПбГУТ, 2000. – 276 с.
5. Елизаров А.Н. Основи індивідуального і сімейного консультування: [учебн. посібник] / А.Н. Елизаров. – М.: «Ось», 2003. – С. 76
6. Козубовська І.В. Роль соціально-психологічної служби в роботі з сім'єю / І.В.Козубовська, В.Ю. Керецман. – Ужгород, 1996. – 365 с.
7. Олифірович Н.И. Психологія сімейних кризисів / Н. И. Олифірович, Т.А.Зинкевич-Куземкіна, Т.Ф. Велента. – СПб.: Речь, 2006. – 360 с.
8. Семиченко В.А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: [навч.посібник для студентів вищ. навч. Закладів /В.А. Семиченко, В.С. Заслуженок]. –К.: Веселка, 1998. – С. 126
9. Словник-довідник для соціальних педагогів і соціальних працівників / [заг.ред. А.Й. Капська, І.М. Пінчук]. – К.: УДЦССМ, 2000. – С. 82
10. Соціальні служби - родини: Розвиток нових підходів в Україні, (перевидання) / [заред. І.М. Григи, Т.В. Семігіної]. - К.:КМА, 2003. - 128 с.
11. Donovan, R. Family planning clinics: Facing higher costs and sicker patients. FamilyPlanning Perspectives. – NY, 1991. – 350 p.

Коваленко Анастасія Сергіївна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Стаття присвячена аналізу значення громадянської компетентності для майбутнього вчителя. Наголошується на тому, що громадянська компетентність є ключовою компетентністю учнів та здобувачів вищої освіти. Її формування передбачає застосування відповідних форм та методів соціальної спрямованості. Повідомляється про можливості художніх творів для формування громадянської компетентності. Ключові слова: громадянська компетентність, майбутній учитель, суспільство, освіта

Сьогодні модернізація системи освіти та її орієнтація на використання компетентнісного підходу вплинула на зміст, форми та методологію вищої та середньої школи. У першу чергу це пов'язано з необхідністю виховання активного громадянина, фахівця, обізнаного в інформаційних технологіях, який може швидко адаптуватися до мінливих умов сучасного суспільства.

Від того, які саме будуть сформовані компетентності, наскільки вони розвинені, залежить готовність людини до активного перебування в соціумі та виконання ним професійних обов'язків. Однією із важливих компетентностей, які повинні бути сформовані у закладі середньої освіти, є громадянські та соціальні компетентності. Водночас, до цінностей шкільної освіти відносяться гуманізація, повага до людей, здатність навчатися впродовж життя, екологічна та інформаційна безпека [2, с. 127] тощо.

Формування громадянської компетентності доречно починати з як мінімум з початкової школи, прививаючи любов до національних цінностей та традицій. Поступово процес розвитку громадянської компетентності слід ускладнювати за рахунок активізації більш складних розумових здібностей,

використання носіїв національного досвіду тощо. Слід зазначити, що у підростаючого покоління відбувається процес активної соціалізації у суспільстві, формування власної думки на події [5, с. 284], що відбувається в регіоні, державі, світі.

Формування в учнів ключових компетентностей, зокрема соціальних та громадянських, їх підготовка до активної життєдіяльності у майбутньому залежить від вміння вчителів, їх педагогічної майстерності. Крім того, під час навчання у закладі вищої освіти відповідні компетентності повинні бути розвинені у майбутніх вчителів, оскільки громадянська компетентність часто розглядається дослідниками як складова їхньої професійної діяльності, а готовність до громадського виховання молоді є обов'язковою вимогою до сучасного вчителя.

Як більшість складних інтегральних компетентностей, до структури громадянської компетентності входять когнітивний, операціонально-процесуальний компоненти, громадянська зрілість, громадянські цінності [4, с. 158]. У межах соціально-педагогічного підходу процес формування громадянської компетентності передбачає розвиток громадянських умінь та якостей, що визначають соціальну спрямованість особистості, за допомогою відповідного змісту, форм та методів громадянської освіти [1, с. 115].

Слід зазначити, що формувати громадянську компетентність можна різними способами, які відрізняють віковими особливостями, тематикою, важливістю обраної теми тощо. Наприклад Т. Шарова та С. Шаров наголошують, що громадянську компетентність можна формувати через прочитання творів мистецтва, зокрема художньої літератури. Дослідники на прикладі творчості українського письменника ХХ ст. Костя Гордінека показали драматичний світ героїв творів, їх любов та повагу до батьківщини, рідної мови, висвітлили проблему голодомору [6, с. 74] та ін. Прочитав художні твори минулого століття, поринув у тогочасні мрії, проблеми, національну свідомість, по іншому сприймається сьогодення та сучасне ставлення до суспільства.

З іншого боку, сьогодні засоби масової інформації можуть негативно вплинути на формування загальної культури [3, с. 94], громадянської та соціальної компетентностей. Також вчені звертають увагу на певні ризики, що можуть виникнути у процесі формування громадянської компетентності майбутніх фахівців [1, с. 116]. В такому випадку слід застосовувати комплексний підхід до формування ключових та загальних ключових компетентностей, застосовувати обґрунтовані з методичної точки зору засоби та методи.

Список використаних джерел

1. Величко О.Ю. Громадянська компетентність як категорія сучасної гуманітарної науки. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. №67. С. 114–117.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Олексенко Р. Формування культури засобами масової інформації. Fundamental and applied science. 2015. С. 94–95.
4. Рацул А.Б., Рацул О.А. Формування громадянської компетентності як інтегрованої якості особистості майбутнього вчителя. Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. 2009. №166. С. 154–159.
5. Шарова Т.М., Шаров С.В. Громадянська компетентність як необхідна умова розвитку демократичного суспільства. Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (14-16 червня 2018 р., м. Мелітополь). С. 283–286.
6. Sharova T. M., Sharov S. V., Karnachova S. M. Developing civic competence through the art of the word (based on K. Gordienko's literary works). International Humanitarian University Herald. Philology. 2019. 1(41). С. 73–76.

Лученкова Елена Степановна

Кандидат исторических наук, доцент

Витебский государственный технологический университет

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ В УСЛОВИЯХ ТРАНЗИТИВНОГО СОЦИУМА

Статья посвящена возможности компетентностного подхода образования в условиях транзитивного социума. Проанализированы конкретные приемы компетентностного подхода. Исследованы условия для внедрения компетентностного подхода на практике. Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, высшее образование, обучаемый, задание.

Период транзитивности имеет свои специфические особенности: изменяется характер проблем, с которыми сталкивается человек в процессе своей жизнедеятельности; люди живут в ситуациях неопределенности, когда настоящее и будущее слабо предопределяется прошлым; проявляют себя экономические и политические кризисы, терроризм, техногенные и природные катастрофы; идет лавинообразное нарастание информации, стремительно обновляется техника и технологии; возникает новая ситуация на рынке труда, которая характеризуется тем, что востребованы не просто дипломированные специалисты, а люди способные работать в новых условиях, проявлять инициативу, ответственность, лидерские качества.